ПРОПОЗИЦІЇ
Міжрегіональної робочої групи Регіональних рад з питань реформи правосуддя
до
Стратегії сталого розвитку судової системи на 2021-2025 роки

січень 2021

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

EXPERTISE FRANCE

PRAVO-JUSTICE

Ця публікація була підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю Регіональних рад з питань реформи правосуддя, і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу.

Вступ.

Проєкт ЄС «Право-Justice» вже протягом трьох років допомагає залучати правничу спільноту до процесу розробки державної політики у сфері правосуддя. Така допомога надається шляхом підтримки діяльності Регіональних рад з питань реформи правосуддя (РРРП), які створені та функціонують в Чернівецькій, Дніпровській, Харківській, Львівській, Одеській областях та Донбасі. На сьогодні, члени Рад взяли активну участь у підготовці законопроєкту про медіацію, змін до Кодексу з питань банкрутства, пропозицій щодо вдосконалення законодавства з питань виконавчого провадження, впровадження електронного суду та обговорення концепції перехідного правосуддя.

Регіональні ради з питань реформи правосуддя діють як постійно діючі робочі групи, що сприяють втіленню реформ відповідно до принципу «знизу-вгору» - через донесення специфічних для регіону викликів і їх потенційних рішень до рівня центральних органів влади. Як наслідок, правники з регіонів, шляхом напрацювання власних пропозицій щодо вирішення проблемних питань, мають можливість брати участь у формуванні політики у сфері правосуддя та представляти свої комплексні рекомендації стосовно удосконалення законодавства.

Однією із форм роботи РРРП є робота в рамках міжрегіональних робочих груп (МРРГ) з розробки пропозицій щодо конкретних питань формування політики. У січні 2021 року членами РРРП в рамках роботи міжрегіональної робочої групи було проаналізовано проєкт Стратегії сталого розвитку судової системи на 2021-2025 роки (далі - Стратегія). До складу зазначеної МРРГ увійшли профільні експерти з усіх регіонів, що беруть участь у діяльності РРРП, зокрема, судді, адвокати та науковці.

За наслідками роботи, були підготовлені наступні коментарі та пропозиції до Стратегії.

I. Загальні пропозиції

Весь документ містить величезну кількість загальних фраз які не містять конкретні шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми. Багато в чому є вираженням думки, яка жодним чином не корелює з дійсністю. У документі говориться багато про неефективність судів або судової системи в цілому, але при цьому не зрозуміло, які показники враховуються. Так, на нашу думку, неефективність судів в даний момент більше пов'язано з кадровим питаннями, відсутністю прозорих показників ефективності та нормативного навантаження, які б були покладені в основу для визначення штатної чисельності і розташування судів. Також, якщо говорити про ефективність потрібно говорити про те що багато в чому ефективність суду також визначається якістю підготовки і кваліфікації апарату суду, проте з нинішнім станом оплати праці апарату судів вакансії в судах є неконкурентоспроможними, що породжує низьку ефективність, плинність кадрів і корупційні ризики.

Більш доречним є вживання терміну **«судової влади»**, так як це передбачає Конституція, ЗУ «Про судоустрій…» (відповідно до ст. 6 Конституції, Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову).

Окрім того, Стратегія повинна бути (й так випливає з її змісту) вказівником для розвитку всіх інституцій, причетних до судочинства, - які в сукупності й складають судову владу в широкому розумінні.

II. Детальні коментарі до Стратегії сталого розвитку судової системи на 2021-2025 роки

Положення Стратегії	Коментарі	Запропонована редакція
I. Загальні положення		
Незалежне та неупереджене правосуддя є запорукою сталого розвитку суспільства і держави, зростання добробуту та якості життя, гарантією додержання прав і свобод людини та громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави, своєчасного, ефективного і справедливого вирішення правових спорів на засадах верховенства права, створення привабливого інвестиційного клімату. Дані положення належним чином враховані в цілях сталого розвитку України на період до 2030 року та у інших загальних та секторальних стратегічних документах. Метою укріплення та вдосконалення системи правосуддя є утвердження такого правопорядку, який ґрунтується на високому рівні правової культури, діяльності всіх суб'єктів суспільних відносин на засадах верховенства права та захисту прав і свобод людини, а в разі їх порушення - справедливого їх відновлення в розумні строки. Беручі до уваги наявні суттєві недоліки та невідповідності системи правосуддя та судоустрою в Україні міжнародним стандартам та кращим практикам, вимогам та очікуванням		

суспільства, дана Стратегія (далі – Стратегія) покликана визначити основні засади та напрямку їх подальшого сталого функціонування та розвитку. Стратегія встановлює пріоритети вдосконалення судової влади – системи судоустрою, судочинства та певних інститутів правосуддя як на рівні законодавчих змін, так і на рівні впровадження першочергових невідкладних заходів, які забезпечать необхідні позитивні зрушення у функціонуванні відповідних правових інститутів. Деталізований перелік завдань, заходів, очікуваних результатів та показників реалізації продовження реформи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів відображається у Плані дій щодо реалізації положень Стратегії, який схвалюється Комісією з питань правової реформи. Реалізація Стратегії потребує значних інтелектуальних, інституційних та фінансових затрат та ресурсів. Вони покриваються за рахунок Державного бюджету України, підтримки суспільства та міжнародної технічної допомоги, інших джерел, не заборонених законодавством.		Стратегія встановлює пріоритети вдосконалення судової влади – системи судоустрою, судочинства та певних інститутів правосуддя (як на рівні законодавчих змін, так і на рівні впровадження першочергових невідкладних заходів - виключити), які покликані забезпечити (необхідні позитивні зрушення у функціонуванні відповідних правових інститутів – ред. невдале формулювання, пропонується замінити) право кожного на справедливий суд.

Результатом реалізації цієї Стратегії стане належним чином працююча судова система України та суддівське самоврядування, поглиблення подальшого впровадження принципу верховенства права, підвищення ефективності та координованість інститутів правосуддя, які стануть вільними від будь-якого політичного впливу та підзвітними суспільству, продовження впровадження стандартів і кращих практик Ради Європи і Європейського Союзу.		Доречно вказати «суддівське врядування та самоврядування»
	II. Мета і завдання	
Метою Стратегії є встановлення основних напрямків політики та пріоритетів подальшого удосконалення законодавства України про судоустрій, статус суддів та судочинство у взаємозв'язку та взаємодії із іншими інститутами правосуддя для практичного утвердження цінностей верховенства права, ефективного і справедливого судочинства, зміцнення функціональних основ організації судової влади відповідно до стандартів захисту прав людини та цінностей, визначених Конституцією України, зобов'язаннями України як члена Ради Європи, двосторонніми угодами з Європейським Союзом. Завданнями Стратегії є:		

- окреслення кола проблем щодо законодавства про судоустрій, статус суддів, судочинство та інститутів правосуддя; - визначення напрямів удосконалення чинного законодавства та заходів з модернізації судоустрою, статусу суддів, судочинства та інститутів правосуддя; - забезпечення координованості та збалансованості процесу удосконалення з урахуванням подальшої гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу; - підвищення ефективності організації судової влади та інститутів правосуддя, зміцнення довіри суспільства до правосуддя.		
III. Основні проблеми		
Основними проблемами, які зумовлюють необхідність подальшого удосконалення організації судової гілки влади та здійснення правосуддя є невідповідність Конституції України системи правосуддя та судоустрою, її невідповідність міжнародним зобов'язанням України, кращим практикам та міжнародним стандартам, зокрема визначеним у рекомендаціях Венеціанської Комісії (Європейська Комісія за демократію через право) та пов'язаних з:	В чому саме судоустрій не відповідає Конституції? Це твердження потребує деталізації, оскільки багатозначність формулювання в даному питанні недопустиме, це дозволяє в подальшому розробити законодавче регулювання тих питань, які не мались на увазі первісно. Крім того, твердження дискредитує існуючу систему судоустрою, яка, якщо робити подальший висновок, є неконституційною. Для необізнаних читачів таке	Основними проблемами, які впливають на інституційну спроможність судової гілки влади, є наступні: Додати: відсутність економічного планування та належного фінансового забезпечення судових реформ

	твердження може мати наслідком втрату існуючого авторитету та рівня довіри до судової гілки влади.	
Ø зупинення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та неможливість поновлення її діяльності в існуючому на цей час правовому полі;	Розділ IV Стратегії не містить вирішення цієї проблеми з метою поновлення роботи ВККС для подолання кадрового голоду в судах, хоча б на першому етапі.	Ø зупинення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на невизначений строк (та неможливістю поновлення її діяльності внаслідок відсутності консенсусу у законодавчій владі в існуючому на цей час правовому полі – виключити); Додати: Ø відсутність на стадії ухвалення законодавства щодо судоустрою порядку існування певних інституцій або процесів в перехідний період між попередніми та чинними редакціями не передбачають порядку функціонування в перехідний період. (приклад ВККС).
Ø системні загрози незалежності суддів, органів та працівників судової влади;	В більшості випадків дані загрози пов'язані з намаганням підсилення впливу з боку представників інших гілок влади.	системні загрози незалежності суддів, органів та працівників судової влади з боку представників інших гілок влади.
Ø неефективність існуючої територіальної системи місцевих судів;	На підставі яких досліджень та статистичних даних авторами Стратегії зроблено такий висновок?	пропонується виключити з огляду на декларативний характер твердження

	Загальновідомим є факт шаленого кадрового голоду в судовій системі та у зв'язку з цим навантаження, в якому працюють судді сьогодні. Дефіцит суддів у співвідношенні до штатних розписів, затверджених наказами ДСАУ у липні 2018 (№371-375 від 31.07.2018), за якими в першій та апеляційній інстанції має бути 7039 суддів.	
Ø відсутність стабільної системи фінансового, матеріально-технічного та соціального забезпечення судової влади і законодавчих гарантій від непередбачуваного свавільного втручання інших гілок влади у ці складові діяльності судової влади;	Цей пункт можливо необхідно поєднати з пунктом про "системні загрози незалежності суддів, органів та працівників судової влади"	
Ø неефективність системи управління у судовій гілці влади, недосконалість організації та діяльності органів судової влади, у тому числі щодо організації економічного, фінансового та господарського забезпечення функціонування судів всіх рівнів;	Недостатній рівень впровадження цифрових технологій у відправленні правосуддя є наслідком, а не окремою причиною, тому доцільно їх поєднати.	Ø неефективністю системи управління у судовій гілці влади, недосконалість організації та діяльності органів судової влади в тому числі з питань організації економічного, фінансового та господарського забезпечення функціонування судів всіх рівнів; Ø недостатність рівня впровадження цифрових технологій у відправленні правосуддя;

Ø функціональна недосконалість системи органів суддівського врядування, самоврядування	Нечітке формулювання. Що мається на увазі під функціональною недосконалістю системи органів суддівського врядування, самоврядування? В тексті Стратегії (підрозділ 4.2.1) відсутні пропозиції щодо надання нових функцій (а не повноважень) органам суддівського врядування та самоврядування, тому незрозуміло, в чому саме полягає функціональна недосконалість та як вона вирішує це питання. Не враховано статус ДСА в системі органів судової влади.	Ø недостатність повноважень в органів суддівського врядування, самоврядування;
Ø нестача суддів у місцевих та апеляційних судах, надмірне навантаження на суддів у судах усіх рівнів;	Вважається, що не вистачає приблизно 2000 суддів. Проте, якщо згадати, то станом на березень 2016 року штатна чисельність суддів була 9071, яка була скорочена за рахунок незаповнених вакансій, хоча за ці роки кількість справ на розгляді не зменшилось. Отже, неефективність існуючої територіальної системи місцевих судів існує перш за все у зв'язку з нестачею суддів у місцевих та апеляційних судах, надмірне навантаження на суддів у судах усіх рівнів, тому пропонуємо об'єднати ці дві причини в одну.	
Ø неналежна спеціалізація судів та суддів, законодавчі обмеження щодо створення спеціалізованих судів для вирішення спорів у специфічних галузях;	Створення нових спеціалізованих судів вважаємо недоцільним, оскільки всі категорії справ успішно розглядаються існуючими судами в межах існуючих спеціалізацій. Крім того, це призведе до додаткового суттєвого навантаження на Державний бюджет України, що в сучасних умовах неналежного фінансування судової влади є ще більш не раціональним.	неможливість збільшення спеціалізації судів та суддів;

	У разі подолання кадрового дефіциту в судах та заповнення всіх вакансій, спеціалізація суддів буде встановлюватись суддівськими зборами безпосередньо, виходячи з ситуації в кожному конкретному суді, враховуючи їх навантаження та кількість справ різної спеціалізації. Відсутність спеціалізації не є проблемою на цей період. В даний час суди здатні самоврегульовувати питання навантаження і, у разі необхідності, введення спеціалізацій. В той же час, про дану проблему ми можемо розмовляти вже після наповнення судів кадрами і вирішення інших більш актуальних проблем.	
Ø неефективність процесуальних механізмів касаційного оскарження та формування єдиної судової практики в застосуванні закону національними судами;	На даний час існує також проблема частої зміни правових позицій ВС, що негативно впливає на стабільність та передбачуваність судової практики.	удосконалення процесуальних механізмів забезпечення єдності судової практики та правової визначеності незмінної тривалий час;
Ø надмірно складні процедури заміщення вакантних посад у судах, а також порядок і методологія оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді;	Надмірна тривалість розгляду справ у судах виникає в переважній більшості із-за кадрового голоду в судовій системі, та шаленого навантаження на працюючих в таких умовах суддів. При цьому кількість справ з року в рік не зменшується. Протиставлення надмірної тривалості розгляду справ в одному ряду з зайвою урегульованістю судового процесу та невиправдано широким застосуванням колегіальності в судах першої та апеляційної інстанцій є недоцільним,	надмірне ускладнення процедури доступу до суддівської професії, як добору так і переведення суддів Додати ще: надмірна тривалість розгляду справ у судах, в тому числі у зв'язку з кадровим дефіцитом в судовій системі;

	оскільки приводить до думки, що це проблема законодавчого регулювання, однак вона такою не є. Тривалість розгляду цивільних, господарських та адміністративних справ складає за процесуальним законом не більше трьох місяців. Не вбачаємо за доцільне зменшувати цей час. Це спричинить ще більший колапс розгляду справ, та ситуацію на краще не змінить. Крім того, також не можемо підтримати невиправдано широке застосування колегіальності в судах першої інстанції. В загальних судах колегіальний розгляд справ по кримінальним справам можливий тільки за клопотання обвинуваченого, по цивільним справам – у виключних випадках, встановлених в законі. Проблеми не вбачаємо в цьому зовсім. Для її констатації слід вивчити статистичні дані щодо кількості розгляду справ по першій інстанції колегіями суддів та строки розгляду таких справ і їх складність.	
Ø неефективні механізми притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності;		удосконалення процедури дисциплінарної відповідальності суддів;
Ø неузгодженість законодавства з питань державної служби, трудового законодавства та законодавства з питань публічної служби в системі правосуддя;		

Ø неефективність механізмів судового контролю за виконанням рішень судів;	Проблему неефективності механізмів судового контролю за виконанням рішень судів слід також доповнити тезою про неефективність механізмів законодавчого регулювання виконанням рішень судів. Численні мораторії, недосконалість роботи органів державної виконавчої служби, відсутність фінансування на виконання рішень, де держава є боржником, – це все ті чинники, які негативно впливають на ефективне виконання рішень і їх треба враховувати в Стратегії. Відсутність доступу до державних реєстрів в тому числі до реєстру виконавчих проваджень позбавляє суд можливості контролю за порядком виконання рішень суду.	неефективність механізмів судового контролю за виконанням рішень судів та неефективність механізмів законодавчого регулювання виконанням рішень судів;
Ø відсутність дієвих механізмів альтернативного (позасудового) та досудового врегулювання спорів;		відсутність правових механізмів, які забезпечують альтернативне (позасудове) та досудове врегулювання спорів;
Ø перешкоди в доступі до правосуддя, недостатній рівень впровадження цифрових технологій у відправленні правосуддя;	Проблематика на сьогоднішній день, полягає здебільшого у 1) відсутність єдиних правил, встановлених на рівні законодавства, щодо роботи суду з електронними документами та відображення в ЄСІТС (в кабінетах користувачів) усіх судових процесів та процесуальних документів; 2) відсутність відповідних спеціалістів, до посадових обов'язків яких мають бути включені відповідні обов'язки	недостатній рівень впровадження цифрових технологій у відправленні правосуддя;

	щодо електронної взаємодії суду та суспільства (в т.ч. і учасників процесу); 3) відсутність програм з навчання суддів та спеціалістів щодо питань роботи з електронними документами та ЄСІТС; 4) відсутність відповідальності за порушення вимог роботи з ЄСІТС та електронними документами; 5) невпорядкованість нормативно-правової бази у питаннях роботи з електронними документами в розумінні законодавства України, яким визначається поняття та статус електронного документу (наприклад, надсилання засвідчених копій електронних документів на електронну пошту суду); 6) відсутність нормативних вимог, згідно з якими суд повинен в першій ухвалі по справі зазначити для сторін актуальні офіційні реквізити електронних засобів зв'язку тощо. Не зрозуміло в чому саме полягають перешкоди в доступі до правосуддя. Занадто широке визначення.	
Ø надмірна тривалість розгляду справ у судах, зайва урегульованість судового процесу, невиправдано широке застосування колегіальності в судах першої та апеляційної інстанцій;	Надмірна тривалість розгляду справ у судах виникає в переважній більшості із-за кадрового голоду в судовій системі, та шаленого навантаження на працюючих в таких умовах суддів. При цьому кількість справ з року в рік не зменшується.	надмірна тривалість розгляду справ у судах, в тому числі у зв’язку з кадровим дефіцитом в судовій системі, зайвою урегульованістю судового процесу;

	Проставлення надмірної тривалості розгляду справ в одному ряду з зайвою урегульованістю судового процесу та невиправдано широким застосуванням колегіальності в судах першої та апеляційної інстанцій є недоцільним, оскільки приводить до думки, що це проблема законодавчого регулювання, однак вона такою не є. Тривалість розгляду цивільних, господарських та адміністративних справ складає за процесуальним законом не більше трьох місяців. Не вбачаємо за доцільне зменшувати цей час. Це спричинить ще більший колапс розгляду справ, та ситуацію на краще не змінить. Крім того, також не можемо підтримати невиправдано широке застосування колегіальності в судах першої інстанції. В загальних судах колегіальний розгляд справ по кримінальним справам в будь-якому випадку можливий тільки у справах з довічним ув'язненням. У справах, де покарання передбачає позбавлення волі понад 12 років колегіальний розгляд можливий за клопотання обвинуваченого По цивільним справам – у виключних поодиноких випадках, встановлених в законі. Проблеми не вбачаємо в цьому зовсім. Для її констатації слід вивчити статистичні дані щодо кількості розгляду справ по першій інстанції колегіями суддів та строки розгляду таких справ і їх складність.	
Ø відсутність у судах належної комунікаційної політики;	Відсутність у судах належної комунікаційної політики є наслідком відсутності для неї належних умов. Зокрема,	відсутність у судах умов для належної комунікаційної політики;

	відсутність професійного персоналу, на якого можна покласти такі функції, відсутність належного фінансування для їх реалізації.	
Ø недостатній рівень суспільної довіри до судової влади.	Тоді потрібно визначити необхідний рівень довіри і відповідну метрику.	Виключити.
Відсутній.	Існує низка проблемних питань щодо участі присяжних в судовому процесі, які потребують законодавчого врегулювання та негативно впливають на строки розгляду справ за їх участю та затягування процесу розгляду справи.	доповнити: Основними проблемами, які зумовлюють необхідність подальшого удосконалення організації судової гілки влади та здійснення правосуддя є…… та пов'язаних з: Ø недосконалість законодавства щодо участі присяжних у судовому процесі.
I. Напрями та заходи		
4.1. Покращення доступу до правосуддя		
З метою покращення доступу до правосуддя необхідно забезпечити: Ø розвиток мережі та спеціалізації суддів; Ø вищий рівень умов праці та безпеки суддів і працівників суду; Ø більш збалансований та справедливий розподіл навантаження;	У проекті Стратегії йдеться про спеціалізацію суддів, однак сформований кадровий голод не дасть це здійснити. Також, не завжди спеціалізація може бути введена так як занадто велика різниця в кількості справ певної категорії буде сприяти нерівномірності навантаження. На даний момент навантаження в різних категоріях справ настільки мало різниться і не враховує особливості розгляду тих чи інших категорій справ, що введення спеціалізації призведе до	Додати: Ø подолання кадрового дефіциту в судах; Ø впровадження «Білої книги правосуддя в Україні», в якій ВРП щорічно інформує суспільство про

Ø більш належний розподіл людських та матеріальних ресурсів; Ø сучасне управління правосуддям; Ø економічна ефективність; Ø зменшення корупційних ризиків при здійсненні правосуддя; Ø належне фінансування судової влади; Ø розвиток електронного правосуддя. Ø вища якість обслуговування учасників судового процесу;	того що частина суддів взагалі будуть без навантаження, а інша частина буде розглядати більшу частину всіх справ, які знаходяться в провадженні суду. Потрібна розробка нового підходу у визначенні навантаження і норми **максимальної** кількості справ знаходяться у провадженні судді. Найактуальніше питання, вирішення якого дозволить вирішити одночасно багато проблем, з ним пов'язаних. Удосконалення судочинства з використанням можливостей електронних (цифрових) технологій, зокрема впровадження в якості основного адресу учасника справи електронної адреси; Вважаємо запропоноване нами формулювання більш коректним, оскільки «обслуговування учасників судового процесу» не співвідноситься з уявленнями про відправлення судочинства. Втрачається його виключність та авторитет. Формулювання «управління правосуддям» є двозначним. Пропонуємо переформулювати із більш чітким зазначенням, що мається на увазі.	стан забезпечення права на справедливий суд в державі; Ø впровадження гарантованого фінансового запиту судової системи, який формується ВРП у складі щорічного Державного бюджету України; Ø «вищий рівень якості судових послуг для користувачів».
4.1.1. Реорганізація місцевих судів (нова судова карта)		

Ø перегляд мережі місцевих судів з урахуванням адміністративно-територіальної реформи, економічної обґрунтованості та врахування попиту на судові послуги із збереженням на першому етапі об'єднання місцевих судів можливості здійснення ними правосуддя за місцями знаходження існуючих місцевих судів та забезпеченням в подальшому оптимальних умов доступу до правосуддя для членів відповідних територіальних громад;	В контексті даного питання надважливим є збереження курсу на створення та вдосконалення спеціалізації судів. Європейський досвід підтверджує ефективність саме такої побудови судової системи, оскільки це сприяє, як якісному розгляду справ, так і швидкістю прийняття рішень. Існування системи загальних судів шляхом їх поділу на загальні окружні, господарські та адміністративні підтвердило свою ефективність саме в час, коли в Україні є катастрофічний дефіцит суддівських кадрів. Попри таку ситуацію, господарські та адміністративні суди показують високі показники відправлення правосуддя, чим підтверджують необхідність їх функціонування. На нашу думку, створивши спеціалізовані суди (Антикорупційний та Інтелектуальної власності) ми не маємо права відійти від напрямку побудови системи за принципами спеціалізації і на першій ланці загальних судів. Вдосконалення мережі місцевих судів із забезпеченням права кожного на доступ до суду (із урахуванням економічної обґрунтованості, адміністративно-територіальної реформи та врахування попиту на судові послуги із збереженням на першому етапі об'єднання місцевих судів можливості здійснення ними правосуддя за місцями знаходження існуючих місцевих судів та забезпеченням в подальшому оптимальних умов доступу	Доречно використовувати інший термін, який є більш відповідним. Напр. «**судовий захист**» замість «судові послуги» Доповнити словами: «(збереженням існуючих приміщень судів)»

	до правосуддя для членів відповідних територіальних громад – виключити); При укрупненні судів повинно бути розроблений оптимальний варіант територіальної юрисдикції, який би влаштовував місцеві суди, місцеві прокуратури та відділи національної поліції. Так об'єднання деяких прокуратур у м. Харкові у 2015 році відбулося у деяких випадках неаргументовано, що вплинуло на рівень організації роботи прокуратури. Незрозуміло за яким принципом були об'єднанні прокуратури Київського та Жовтневого району міста Харкова, які між собою жодним чином не межують. Щодо судів господарської та адміністративної юрисдикції, які функціонують на рівні першої інстанції, в Стратегії мови не йде взагалі, а отже виникає загроза або ліквідації цих судів, або їх реорганізації в окремі палати апеляційного суду. Разом з цим, реорганізація судів господарської та адміністративної юрисдикції в окремі палати апеляційного суду за запропонованою Стратегією є нелогічною, оскільки функціонування апеляційної палати можливе за наявності судових рішень судів першої інстанції господарської та адміністративної спеціалізації, а таких стратегією не передбачено. Водночас зазначимо, що функціонування в межах однієї області одного спеціалізованого суду першої інстанції та апеляційної палати для нього є недоцільним, в силу відсутності необхідного навантаження на суд.	
Ø проведення всебічного аудиту системи	Відповідно до положень Закону України «Про аудит	

місцевих судів з метою визначення проблем та недоліків її функціонування;	фінансової діяльності та аудиторську діяльність», аудит можуть здійснювати спеціально уповноважені органи (особи) та він полягає у перевірці фінансової діяльності судів (чи інших органів). Для всебічного і повного визначення проблем та недоліків функціонування системи судів варто замість слова «аудит» вжити «аналіз» або «моніторинг». Для того, щоб проводити будь-який аудит необхідно визначити, які саме метрики та показники ми вважаємо достатніми (належними). Тому до проведення аудиту необхідно визначити показники якості судочинства.	Пропозиція: доповнити пунктом про «визначення показників якості судочинства.»
Ø розробка на підставі висновків аудиту плану перегляду мережі місцевих судів із врахуванням основних критеріїв;		
Ø запровадження методики визначення кількості суддів у судах та типових стандартів щодо навантаження працівників суддів з урахуванням вимог процесуального законодавства та інших об'єктивних факторів;[2]	запровадження методики визначення кількості суддів у судах та типових стандартів щодо навантаження судів з урахуванням економічних можливостей, вимог процесуального законодавства та інших об'єктивних факторів;[1] Вважаємо, що більшість показників, які пропонується брати до уваги при визначенні кількісного складу суддів	

[1] Повинні відображати критерії для розрахунку оптимальної кількості суддів у судах, а також строки, в межах яких обчислюється оптимальна кількість штатних посад суддів.

	конкретного суду (наприклад, кількість справ, міграція), часто є не сталими, а варіюються у залежності від тих чи інших факторів. Крім того, така формула може виявитися на практиці досить складною у застосуванні. Тому пропонуємо при реформуванні карти місцевих судів в Україні та при визначенні кількісного складу суддів у кожному суді виходити з простого, але ефективного критерію, – кількість населення, що проживає на відповідній території.	
Ø розгляд після створення нової мережі судів першої інстанції та в залежності від ефективності роботи цієї мережі можливість поступової оптимізації системи місцевих судів шляхом їх розподілу на суди цивільної та суди кримінальної спеціалізації шляхом створення окружних кримінальних судів для розгляду справ, які потребують колегіального розгляду та регіональних кримінальних судів (структурних підрозділів окружних судів у регіонах), або відповідних кримінальних палат у місцевих судах для розгляду всіх інших справ одноособовим складом суду, а також створення інституту мирового судді та суду присяжних;	Доцільно з пункту виключити «а також створення інституту мирового судді та суду присяжних», оскільки в наступних положеннях Стратегії йде мова про вказані інститути. Крім того, створення інститутів мирового судді та суду присяжних не пов'язані безпосередньо з реорганізацією місцевих судів як юридичних осіб. Розгляд після створення нової мережі судів першої інстанції та в залежності від ефективності роботи цієї мережі можливість поступової оптимізації системи місцевих судів шляхом їх розподілу на суди цивільної та суди кримінальної спеціалізації шляхом створення окружних кримінальних судів для розгляду справ, які потребують колегіального розгляду та регіональних кримінальних судів (структурних підрозділів окружних судів у регіонах), або відповідних кримінальних палат у місцевих судах для розгляду всіх інших справ одноособовим складом суду – наразі не на часі, можливо лише після закінчення військових дій, впровадження ефективної економіки та проведення перепису населення) створення інституту мирового судді та суду присяжних;	Пропозиція: виключити цей пункт до моменту з'ясування доцільності таких заходів.

	Вважаємо вказане недоцільним. Оптимізація системи місцевих судів здійснюється з урахуванням адміністративно-територіальної реформи, тобто шляхом об'єднання областей, районів тощо, яка оптимізація системи місцевих судів може мати місце у разі поділу на декілька судів кримінальної спеціалізації? Така запропонована система ускладнює її та ускладнює доступ до правосуддя Як приклад, можна навести ситуацію в конкретному суді. У Красноармійському суді запроваджено спеціалізацію з розгляду див. та крим. справ, оскільки вона укомплектовані на 90%. За умови заповнення усіх вакансій в судах, потреби створення окремих окружних судів див. чи крим. не буде, оскільки достатньо буде запровадити у цих судах спеціалізацію. Водночас із кадровим питання є проблема, так як наразі вакантні 2000 посади суддів + 350 суддів, у яких закінчилися повноваження, а в умовному резерві 367 кандидатів, письмові роботи яких не перевірено. За умови надання повноважень суддям «5-річкам» та призначення цих кандидатів на посаду судді, дефіцити на 367 вакансій усувається лише штучно, так як у 2022 році вони знову будуть у зв'язку із природними факторами, а саме поданням суддями заяв про відставку. Тому кадрова криза продовжиться і у 2022 році, навіть за умови оголошення конкурсу на вакантні посади суддів. За позитивних умов,	

	перше призначення суддів на посаду судді за умови здійснення добору у 2021 році, можливе лише у 2023 році. Словосполучення “в залежності від ефективності” свідчить про те, що проводиться певний експеримент, а не приймається виважене рішення. Це є недопустимим в масштабах держави. Реформа повинна бути виваженою та максимально виключати ризики її невдалості.	
Ø в перспективі вивчення питання щодо запровадження можливості подальшого поступового переходу (після вирішення проблем комплектування та мережі апеляційних судів) до моделі - одна область (відповідна сучасній області адміністративно-територіальна одиниця) – один апеляційний суд, який буде діяти у складі палат із розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних та господарських справ.	Вважаємо, що існуюча зараз система судів апеляційної інстанції більше відповідає оптимізації системи судів. У разі поєднання в одному суді всіх чотирьох спеціалізацій, суді цього суду повинні будуть слухати всі чотири юрисдикції – цивільну, господарську, адміністративну, кримінальну. Це є взагалі недоцільним, так як не сприятиме якісному розгляду всіх категорій справ одночасно. На даний час в загальних апеляційних судах є дві палати, які розглядають цивільні та кримінальні справи і можуть, у разі потреби, здійснювати розгляд всіх справ. Разом з тим, у разі об’єднання всіх чотирьох юрисдикцій в одному суді – це буде практично неможливо. Це буде невиправдано завелике навантаження на суддів таких судів. Крім того, на даний час по спеціалізованим судам маємо значну майже втричі меншу кількість апеляційних судів, ніж областей. Не вбачаємо в наведеній пропозиції жодної оптимізації, скоріше навпаки.	Виключити.
4.1.2. Верховний суд		

Ø покращення функціонування Великої Палати Верховного Суду з метою забезпечення єдності застосування норм матеріального та процесуального права судами різних юрисдикцій та розгляду міжюрисдикційних спорів;	Покращення функціонування Великої Палати Верховного Суду з метою забезпечення принципу правової визначеності, уніфікації судових процедур судами різних юрисдикцій (єдності застосування норм матеріального та процесуального права судами різних юрисдикцій – ред. не відповідає принципу спеціалізації) та ефективності розгляду міжюрисдикційних спорів; Разом з тим, слід враховувати той факт, що сьогодні саме існування Великої Палати є під питанням, оскільки на розгляді Конституційного Суду України перебуває розгляд конституційного подання 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 1 частини другої статті 37, статті 45, пункту 12 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (з подальшими змінами), окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV (з подальшими змінами), Господарського процесуального кодексу України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII (з подальшими змінами), Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618-IV (з подальшими змінами), Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (з подальшими змінами) (далі – Закон № 1402-VIII, КАС України, ГПК України, ЦПК України, КПК України).	

	Автори подання вважають, що зазначені вище норми законодавства, які передбачають створення та функціонування у складі Верховного Суду Великої Палати, не відповідають вимогам статей 6 та 8, частини другої статті 19, частини третьої статті 125, частин першої і другої статті 128, статті 129 Конституції України.	
Ø визначення процесуального механізму забезпечення Верховним Судом єдності судової практики у справах, які не підлягають касаційному перегляду;	Щодо визначення процесуального механізму забезпечення Верховним Судом єдності судової практики у справах, які не підлягають касаційному перегляду, то такий механізм міг би бути реалізований, шляхом законодавчого запровадження нових та закріплення більш чітких критеріїв винятків із положення про неможливість оскарження судових рішень в касаційному порядку (винятків із фільтрів). До прикладу мова може йти про законодавче закріплення можливості касаційного оскарження у вказаних випадках рішень судів із підстав різного застосування матеріальних чи процесуальних норм апеляційними судами чи їх невідповідності висновкам щодо такого застосування, висловлених у судових рішеннях Верховним Судом. Вказане є одним із ключових механізмів розвантаження касаційних судів, однак чутливим питанням, оскільки перебуває у тісному зв'язку із забезпеченням єдності судової практики апеляційних судів. З огляду на що реалізація вказаного завдання повинна відбуватись після запровадження ефективного	

	процесуального механізму забезпечення Верховним Судом єдності судової практики у справах, які не підлягають касаційному перегляду; визначення процесуального механізму забезпечення Верховним Судом єдності судової практики у справах, які не підлягають касаційному перегляду за рахунок пілотного рішення (зразкової справи);	
Ø запровадження механізму визначення структури Великої Палати Верховного Суду, її функцій, які не визначені процесуальним законом, а також організаційних питань взаємодії з Касаційними судами шляхом ухвалення Пленумом Верховного Суду регламенту Верховного Суду;	Запровадження механізму визначення структури Великої Палати Верховного Суду, (її функцій, які не визначені процесуальним законом – таких функцій не має бути відповідно до ст. 19 КУ), а також організаційних питань взаємодії з Касаційними судами шляхом ухвалення Пленумом Верховного Суду регламенту Верховного Суду	
Ø підвищення ролі касаційних суддів у складі Верховного Суду щодо забезпечення єдності застосування норм матеріального та процесуального права у відповідних юрисдикціях;	Тут слід звернути увагу на проблему, яка, на нашу думку, існує в діяльності касаційних судів. Це направлення справи на новий судовий розгляд. На нашу думку, направлення справи на новий судовий розгляд повинно бути скоріше винятком, аніж правилом для суду касаційної інстанції. Натомість же підставами для направлення справи на новий розгляд у суд першої чи апеляційної інстанції стає практично будь-що: наприклад, неправильне визначення розміру моральної шкоди. Чому у такому випадку касаційний суд не може сам визначити інший розмір моральної шкоди, а направляє справу знову «зверху-вниз», затягуючи загальний строк судового розгляду даної справи? Питання риторичне. І такі випадки непоодинокі, тому вважаємо за необхідне детальніше переглянути	підвищення ефективності касаційних суддів у складі Верховного Суду щодо забезпечення єдності застосування норм матеріального та процесуального права та принципу правової визначеності у відповідних юрисдикціях;

	процесуальне законодавство і практику його застосування у даній сфері з метою пришвидшення отримання особою остаточного судового рішення по своїй справі.	
Ø в перспективі вивчення питання щодо можливості виключення з повноважень Верховного Суду розгляд справ по першій інстанції; виключення з повноважень Великої Палати Верховного Суду процедури апеляційного розгляду справ; загалом запровадження додаткових фільтрів для відбору справ до розгляду;	Цілком підтримуємо пропозицію щодо виключення з повноважень Верховного Суду розгляду справ по першій інстанції та Великої палати Верховного Суду як суду апеляційної інстанції і вважаємо, що з розглядом даної категорії справ цілком може справитись відповідний апеляційний суд, що розташований у місті Києві, як суд першої інстанції та відповідна палата Верховного Суду як суд апеляційної інстанції. Виключення даного механізму призведе до відсутність механізму “пілотного рішення” та “зразкової справи”, буде суперечність з наступним пунктом.	
Ø вдосконалення інституту зразкової справи шляхом визначення особливостей виконання рішення Верховного Суду в цих справах та/або запровадження інституту пілотного (модельного) рішення Верховного Суду, яке ухвалюється Великою Палатою Верховного Суду за зверненням Касаційних судів Верховного Суду;	До введення додаткових фільтрів Верховним судом необхідно щоб ВС висловився з усіх ключових питань для того щоб була основна єдина практика. Вже зараз існують категорії справ, які ВС швидше за все ніколи не прийме через фільтри до розгляду. Пропозиція: прийняття в безумовному порядку (за винятком справ в яких вже була висловлена правова позиція) зразкових справ після чого вже по цих справах встановлювати процесуальні фільтри.	
Ø вдосконалення процесуального порядку звернення Верховного Суду до Європейського суду з прав людини відповідно до Протоколу	Право звернення ВС в ЄСПЛ призведе до того, що ВС буде велика кількість (особливо резонансних) зупиняти і направляти в ЄСПЛ. Це пов'язано з тим, що в Законі	

№ 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод для запиту консультативних висновків з принципових питань, які стосуються тлумачення або застосування прав і свобод, визначених Конвенцією або протоколами до неї; вирішення питання статусу суддів вищих судів, які припинили діяльність та ліквідуються, шляхом переведення до відповідних апеляційних судів з можливістю забезпечення таким суддям права на відставку із збереженням статусу судді касаційної інстанції.	України "Про судоустрій і статус суддів" передбачена відповідальність у разі встановлення порушення ЄСПЛ.	
4.1.3. Вищі спеціалізовані суди		
Ø належна підтримка діяльності Вищого антикорупційного суду та всієї галузі відповідного судочинства;	На даний час вже працює зазначений суд, є фінансування, матеріально-технічне та соціальне забезпечення, про яку ще додаткову підтримку може йти мова? Належної підтримки з боку держави потребують всі суди, діяльність яких здійснюється від імені держави. Надання пріоритету одному суду чи спеціалізації над іншими є небезпечним та посягає на незалежність судової влади в цілому.	Виключити або змінити редакцію на: аналіз та удосконалення діяльності Вищого антикорупційного суду, правового інституту антикорупційного судочинства;.
Ø завершення створення та початок роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності;	На сьогодні формування і початок роботи Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності містить чимало невирішених питань як процесуального, так і організаційного характеру, що поглиблює і без того складне завдання функціонування такої судової ланки у судовій системі України. Відтак невирішеними залишаються наступні проблеми:	

	-Територіальна віддаленість. Оскільки суд з питань ІВ буде знаходитись виключно в місті Києві, це спричинить проблему доступу до цього суду більшості пересічних громадян України. -Відсутність конструкції непозовного провадження у ГПК. Зокрема, не вирішено питання про процесуальний механізм визнання торгової марки добре відомою, який за будь-яких обставин не може бути позовним. -Проблема професійності майбутніх суддів. Спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності мав би об'єднати осіб, які мають як досвід роботи в цій сфері, так і відповідну спеціальну освіту (спеціальні знання). Проте законодавець чомусь вирішив, що у Вищому спеціалізованому суді можуть працювати особи, які можуть не мати ані першого, ані другого. Це стосується, у першу чергу суддів, до яких є лише вимога щодо трьохрічного стажу на посаді судді. При цьому чи буде такий стаж у сфері інтелектуальної власності чи з розгляду інших спорів жодного значення не має. Відсутність у процесі спеціаліста (радника), який володіє спеціальними знаннями з практики застосування законодавства у сфері інтелектуальної власності. За новою редакцією ГПК участь у процесі спеціаліста обмежується лише допомогою суду у застосуванні технічних засобів. У зв'язку із цим, на думку деяких вчених, є доцільним введення такого спеціаліста, який би міг залучатись судом	

	задля допомоги при встановлення фактичних обставин справи, наданні усних. Сумнівною видається необхідність створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, оскільки вважаємо, що таких справ не настільки багато, щоб створювати та фінансово утримувати цілий суд. Цілком достатньо, на нашу думку, було би просто створити окрему палату у апеляційному господарському суді, яка б спеціалізувалася на розгляді даної категорії справ.	
Ø можливість створення інших вищих спеціалізованих судів;		Дослідження можливості створення інших спеціалізованих судів;

	Створення нових спеціалізованих судів вважаємо недоцільним, оскільки всі категорії справ успішно розглядаються існуючими судами в межах існуючих спеціалізацій. Ми не можемо створювати спеціалізовані суди для кожної категорії справ і під кожну ситуацію. Тим більше що це прямо суперечить Конституції України. Нам потрібно покращувати кадрове, фінансове забезпечення судів і з іншого боку забезпечувати (контролювати) ефективність Так само не вбачаємо фінансової доцільності у створенні і інших вищих спеціалізованих судів. Їх створення призведе до додаткового суттєвого навантаження на Державний бюджет України, що в сучасних умовах неналежного фінансування судової влади є ще більш не раціональним. Відтак, створення нових судів в умовах неможливості забезпечувати наявні не логічно, так як це не вирішує ні яку проблему, а створює нову.	

Ø можливість залучення міжнародних експертів до участі у відборі кандидатів на посади суддів на конкурсах до вищих спеціалізованих судів .	Питання залучення міжнародних експертів є дискусійним. Тут потрібно взяти до уваги те, що судова влада є однією з гілок влади в Україні, однак, щодо інших гілок немає вимоги про участь у їх формуванні іноземних експертів, що ставить судову владу в дискримінаційне положення. Крім того, питання залученні міжнародних експертів було в складі новел Закону «Про ВРП», які оцінювалися Конституційним Судом України та визнані неконституційними. Крім того, відсутнє законодавче врегулювання щодо того, хто здійснює переклад питань експертів, їх автентичність, розуміння експертами національного законодавства, умов проведення конкурсу, тощо. Не визначено відповідальність міжнародних експертів у разі допущення ними помилки або умислу. Пропонуємо додатково вивчити можливість залучення міжнародних експертів до участі у відборі кандидатів на посади суддів на конкурсах до вищих спеціалізованих судів.	Виключити.
1.1.4 Судочинство		
Доцільно доповнити даний розділ положеннями про формування якісного складу **апарату суду** (у т.ч. шляхом встановлення належної винагороди (можливо в прив'язці до винагороди судді), відбору тощо). Апарат також забезпечує якісний доступ до правосуддя, належне судочинство, а тому, потрібно приділити увагу цьому питанню.		

Крім того доцільно додати: Ø запровадження можливості ухвалення рішення по суті частини позовних вимог, із продовженням розгляду решти; Ø передбачити необхідність складення судом повного (мотивованого) тексту судового рішення лише у разі подання відповідної заяви про його апеляційне (касаційне оскарження);		
Ø удосконалення методики визначення ставок судового збору для окремих категорій справ з метою усунення необґрунтованих перешкод для доступу до суду;	В одному розділі Стратегії говориться про зменшення, а в іншій частині про збільшення ставок судового збору. Ставки судового збору повинні залишатися високими, але в процесуальних кодексах повинен бути більш чіткий і зрозумілий механізм звільнення, зменшення або відстрочки його оплати.	
Ø запровадження інституту суду присяжних, який вирішує питання винуватості (вини) особи за злочини, за які законом передбачено покарання у виді довічне позбавлення волі (як перший етап запровадження), розповсюдження в подальшому на злочини, за які законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад 10 років; встановити процесуальні запобіжники безсторонності присяжних та перехідний період для впровадження цього інституту безпосередньої участі громадян у здійсненні правосуддя;	Запровадження суду присяжних також в цивільних справах (класичну модель), оскільки на сьогоднішній день в цивільних справах роль присяжних є формальною і не відповідає розумінню класичного суду присяжних. В державі повинно бути єдине сприйняття цього інституту як в кримінальному, так і в цивільному процесі. Запровадження інституту суду присяжних, який вирішує питання винуватості (вини) особи за злочини, за які законом передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі (як перший етап запровадження), розповсюдження в подальшому на злочини, за які законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад 10 років; встановити процесуальні запобіжники безсторонності присяжних та перехідний період для впровадження цього інституту безпосередньої участі громадян у здійсненні правосуддя;	Ø розповсюдження інституту суду присяжних на злочини, за які законом передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк понад 10 років; встановлення процесуальних запобіжників безсторонності присяжних та перехідного періоду для впровадження цього інституту безпосередньої участі громадян у здійсненні правосуддя; впровадження обов'язку присяжних приймати участь у судових засіданнях та їх відповідальності у разі зловживання своїми правами.

	Подальший розвиток інституту присяжних є вагомою складовою судової реформи в Україні та може посприяти відновленню довіри громадян до судової гілки влади. Однак успіх судової реформи неможливий без істотного оновлення законодавчої бази на основі поглибленого вивчення і врахування кращого зарубіжного досвіду. Ідеться, зокрема, про розширення переліку справ, які розглядаються присяжними, доцільність збільшення кількості присяжних у судовому процесі, більш чітке розмежування повноважень суддів та присяжних, унеможливлення впливу професійних суддів на ухвалення рішень присяжними.	
Ø аналіз навантаження на суди та можливість виключення з підвідомчості судів розгляд окремих, визначених законом, категорій справ та їх розгляд уповноваженими органами [1];		
Ø запровадження механізму перегляду вироків щодо осіб, засуджених до довічного чи іншого тривалого позбавлення волі, з визначенням законодавчих критеріїв для такого перегляду, зокрема в порядку реалізації заходів загального характеру на виконання рішень ЄСПЛ;		
Ø запровадження інституту тимчасового відкликання суддів з відставки (за їх згодою) за рішенням Вищої ради правосуддя стосовно суддів, які пройшли кваліфікаційне оцінювання;	Поряд із важливістю запровадження вказаного інституту, актуальним та чутливим є вирішення питання призначення суддів, у яких закінчився строк призначення та кандидатів із резерву на заміщення вакантних посад суддів.	

	Запровадження та реалізація цього інституту повинні відбуватись із врахуванням стану укомплектованості суддів, із наданням пріоритету призначення суддів, у яких закінчився строк призначення та кандидатів із резерву на заміщення вакантних посад суддів. Тимчасовий відгук з відставки суддів слід змінити на можливість судді повернутися з відставки на постійній основі.	
Ø наділення суду правом - у випадках виготовлення повного тексту судового рішення – оголосити в судовому засіданні його вступну і резолютивну частини та навести основні мотиви цього рішення;	Це право є надактуальним при розгляді саме кримінальних справ. Разом з тим, не доцільно при цьому оголошувати основні мотиви рішення, так, як на кожен аргумент суд подає свої мотиви та відповідь. Введення механізму винесення скороченого рішення суду за замовчуванням. Виготовлення ж повного тексту передбачити за заявою сторони в разі подання апеляційної скарги. Вступну та резолютивну частину рішення повинна виноситися в усіх без винятку справах (зараз наприклад в справах щодо оскарження дій виконавця повинен оголошуватися повний текст) і мати статус виконавчого документа.	наділення суду при розгляді кримінальних справ правом - у випадках виготовлення повного тексту судового рішення – оголосити в судовому засіданні його вступну і резолютивну частини.
Ø розширення інституту письмового провадження в касаційному судочинстві;		
Ø наділення судді правом безпосереднього доступу до державних реєстрів, баз даних, що зумовлено потребами розгляду справи;	Щодо наділення судді правом безпосереднього доступу до державних реєстрів, баз даних, що зумовлено потребами розгляду справи.	

	Реалізація вказаного завдання є важливим кроком адаптації судового процесу до реалій розвитку інформаційних технологій, інформаційних баз даних (реєстрів). Значною мірою спрощує судові процедури по збору отриманню вказаної інформації, сприяє своєчасному розгляду справи. Також важливим, є законодавче закріплення можливості використання та достатності отриманої суддею інформації із державних реєстрів, баз даних, як джерела інформації. Разом із тим, вказане повинно передбачати зміни або узгоджуватись із встановленими процесуальними кодексами положеннями про те, що: «Суд не може збирати докази, що стосуються предмета спору» та винятками із нього.	
Ø перехід на одноособовий розгляд справ у судах першої інстанції (крім окремих категорій справ, які розглядаються вищими спеціалізованими судами як судами першої інстанції);	У цілому підтримуємо пропозицію переходу на одноособовий розгляд справ у судах першої інстанції (окрім окремих категорій справ, які розглядаються вищими спеціалізованими судами як судами першої інстанції) і вважаємо, що на сьогоднішній день колегіальний розгляд справ у судах першої інстанції (не беручи до уваги кримінальні справи) – це скоріше затягування процесу і зняття суддею відповідальності з себе у прийняті	

	резонансних рішень. Але так не має бути, оскільки якою б резонансною не була справа, кожен професійний суддя повинен вміти брати відповідальність не себе і одноособово приймати рішення у таких справах. Колегіальний же розгляд кримінальних справ у судах першої інстанції (де особі загрожує покарання понад 10 років) також вбачається непотрібним. Разом з тим, у справах, де особі загрожує довічне позбавлення волі, вважаємо за необхідне залишити обвинуваченому право вибору – або суд присяжних, або колегіальний розгляд справи трьома професійними суддями.	
Ø передбачити можливість визначити у процесуальних кодексах: · категорії справ, які переглядаються апеляційними судами одноособово; · категорії судових рішень (якими не завершується розгляд справи), що ухвалюються судом касаційної інстанції одноособово;	Одноособовий розгляд справи в апеляції нівелює саму суть апеляційного розгляду. Одноособовий розгляд може стосуватися тільки прийнятності скарги.	
Ø перегляд у процесуальних кодексах категорії справ, які розглядаються апеляційними судами як судами першої інстанції, з метою передачі цих справ у суди першої інстанції;		
Ø запровадження додаткових механізмів		

запобігання та протидії зловживанню учасниками процесу своїми процесуальними правами;		
Ø запровадження інституту скарги на недотримання розумних строків розгляду справ у судах та у подальшому – інституту виплат компенсацій учасникам судового процесу за порушення розумних строків розгляду справ за рахунок бюджетних коштів;	Дещо незрозумілим є використання терміну «розумні строки», оскільки у більшості процесуальних кодексів щодо кожної категорії справи чітко визначені граничні строки розгляду справи. Якщо суддя виходить за ці нормативно визначені строки – то це уже порушення не розумних строків, а порушення законодавчих строків. І якщо в господарському та адміністративному судочинстві розглянути справу у межах визначеного процесуальним законом строку цілком реально, то у процесі цивільному, як правило, ці строки завжди порушуються, але виною тому не суддя, а непомірне навантаження на суддів місцевих загальних судів у зв'язку з неукомплектованістю цих судів достатньою кількістю суддів. Тому чи можна притягувати такого суддю до відповідальності – питання риторичне. Єдиний процес, де законом не передбачено граничного строку розгляду справи, а використовується категорія «розумний строк» -– це процес кримінальний. Але і тут як можна оцінити строк розгляду справи розумний чи ні? І відповідно як можна скаржитися на суддю за те, що він розглянув справу у строк, який йому був об'єктивно необхідний для того, щоб розібратися з усіма нюансами справи?	
	Вважаємо недоцільним запровадження вказаної ініціативи, оскільки, по-перше, для її запровадження слід усунути всі	Виключити.

	об'єктивні негативні чинники, що впливають на строк розгляду справи: кадровий голод, надвелику кількість справ на одного суддю, недосконалість процесуального, зокрема, кримінального процесуального, законодавства, яке дозволяє зловживати учасникам справи та маніпулювати строками її розгляду. Інакше, держава не матиме достатньої кількості коштів, щоб покривати ці виплати (наразі немає належного фінансування для нормального функціонування судової влади в цілому). По-друге, визначити, що саме мається на увазі під розумним строком розгляду справи, оскільки такого визначення в законодавстві не існує. По-третє, у разі запровадження такого інституту, яким чином держава буде в подальшому компенсувати для себе сплачені кошти? Подаючи регресні позови до суддів, які допустили порушення строків розгляду? Вбачається посягання на незалежність суддів. Системною є проблема тривалого невиконання рішень, про що не раз зазначав і Європейський Суд з прав людини. Чому Стратегія не передбачає аналогічних компенсацій за тривале невиконання рішення суду? Скарги на порушення строків розгляду можна вводити тільки після укомплектування судів згідно з розробленою максимальному навантаженні на суддю, уніфікацію практики. Рекомендації замінити жорсткі процесуальні строки на «розумні».	

Ø дотримання прав жестомовних осіб у судочинстві та послуги перекладу;		дотримання прав жестомовних осіб у судочинстві та послуги перекладу та більш широке використання електронних судових сервісів для забезпечення прав на звернення до суду маломобільних людей та осіб з інвалідністю.
Ø розвиток електронного судочинства правосуддя для усього ланцюга відправлення правосуддя з урахуванням глобальних стандартів у сфері інформаційних технологій й інтегруються у національну інфраструктуру електронного врядування, шляхом:		
· запровадження можливості розгляду онлайн певних категорій справ незалежно від місцезнаходження сторін і суду та інших сервісів електронного судочинства;	На даний час існує можливість розгляду он-лайн всіх категорій справ у всіх процесах, крім кримінального. Пропонуємо виключити, якщо мова не йде про кримінальні справи. У такому разі слід уточнити формулювання в цьому контексті.	Виключити.
· впровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронних комунікацій із судом, кабінету судді та кабінету учасника процесу;		впровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронних комунікацій із судом, впровадження обов'язкових вимог щодо змісту позову та подання процесуальних заяв;

		зазначення електронної адреси та використання цифрового підпису, автоматизованого робочого місця судді та кабінету учасника процесу;
· вдосконалення та розвиток судового порталу для отримання інформації про суди і справи (провадження) з безперервним оновленням даних судової статистики;	На даний час Портал судової влади містить всі необхідні дані та актуальну судову статистику. Не зрозуміло про яке покращення може йти мова?	
Ø удосконалення законодавчого врегулювання статусу та повноважень помічника судді;		
Ø удосконалення законодавчого врегулювання статусу та повноважень керівника апарату суду [2]		
1] з метою розвантаження судів справами, де фактично відсутній спір та вказані справи майже не оскаржуються, доцільно виключити окремі категорії справ з підвідомчості судів та передати їх на розгляд уповноваженим органам, наприклад, нотаріусам (про встановлення факту тощо), Патрульній поліції (вчинення правопорушення, передбаченого ст.124 КУпАП, де відсутні наслідки) [2] на законодавчому рівні врегулювання відносин між головою і керівником апарату суду, що полягатиме в уточненні суті поняття контролю і практичній доцільності делегування функцій (включаючи функцію підписання фінансових та інших організаційно-розпорядчих документів), а також закріплення функції розгляду вхідної кореспонденції за керівниками апаратів судів. Також слід визначити критерії і процедури висловлення недовіри керівникові апарату суду за рішенням зборів суддів.		

4.1.5 Розвиток альтернативного вирішення спорів.		
Ø встановлення для окремих визначених законом категорій справ обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору з використанням інституту мирового судді на рівні громад, а також медіації та інших технік;	Реалізація вказаного завдання повинна відбуватись після розроблення дієвого та ефективного механізму досудового врегулювання. Виправданим було б впровадження спершу альтернативного (необов'язкового) порядок врегулювання спору з використанням інституту мирового судді на рівні громад, а також медіації та інших технік. Тільки після, випробування вказаного порядку врегулювання спорів, законодавчого та організаційного вирішення виявлених практичних прогалин у його реалізації, підтвердження його ефективності та дієвості, вирішувати питання встановлення для окремих визначених законом категорій справ обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору. Також при впровадженні вказаного завдання, важливо враховувати взяті Україною зобов'язання по забезпеченню прав людини, гарантованих ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а саме забезпечення права на справедливий суд, одним із аспектів якого є доступ до суду. Розглянути можливість запровадження обов'язкового досудового розгляду заяв у малозначних справах за допомогою процедури медіації.	встановлення для окремих визначених законом категорій справ обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору з використанням інституту мирового судді на рівні громад, а також медіації та інших процесуальних механізмів альтернативного вирішення спорів, технік;

Ø запровадження у справах адміністративного судочинства досудових процедур адміністративного оскарження з розширенням можливостей таких органів застосовувати досудові та позасудові процедури врегулювання спорів;	Для введення ефективних досудових процедур потрібен кодекс про адміністративні процедури і сформована практика по дискреції.	Запровадження у справах адміністративного судочинства обов'язкових досудових процедур адміністративного (відомчого) оскарження з розширенням можливостей таких органів застосовувати досудові та позасудові процедури врегулювання спорів
Ø оптимізацію ставки судового збору та процедури його адміністрування з метою спонукання використовувати позасудові способи вирішення спору;	Тут про збільшення ставки судового збору йдеться, а вище у п. 4.1.4 йшла мова про зменшення. (відповідний коментар був наданий у п.4.1.4.	
Ø удосконалення інституту регулювання третейського судочинства включно з підвищенням вимог до засновників третейських судів, зміцнення інституційних можливостей третейського самоврядування, розширення підвідомчості справ третейським судам; поширення гарантій конфіденційності на третейських суддів;		
Ø запровадження та підтримка інституту медіації за вибором учасників;		
Ø удосконалення процедури врегулювання спору за участю судді.		

4.2.1 Органи суддівського врядування та самоврядування		
Створення автономних органом при ВРП буде помилкою. Швидше правильно буде створення комісій в які будуть входити по одному члену ВРП з правом перегляду великим складом. Для того щоб не було надмірного навантаження на членів ВРП потрібно зменшити строки притягнення дисциплінарної відповідальності, створення при ВРП органів з фінансів, ЄСІТС при частковій участі членів ВРП. ВРП як конституційний орган суддівського управління повинен мати право законодавчої ініціативи з можливістю визначати законопроекти невідкладними. Голови судів повинні обиратися (це гарантія незалежності) Що малося на увазі коли йшлося про збереження кадрового потенціалу ВРП і ВККС?		
Ø удосконалення механізмів перевірки доброчесності членів органи суддівського врядування;		Додати: -введення правового механізму імпічменту членів органів суддівського врядування; -підвищення ефективності Національної школи суддів України, Академії прокуратури України для забезпечення добору суддів, прокурорів, їх професійної підготовки, оцінювання, введення інституту інспекторів для участі у розгляді справ щодо дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів. -впровадження процедури бюджетного запиту для забезпечення діяльності судової гілки влади, який формується ВРП та є обов'язковим при затвердженні та виконанні Державного

		бюджету України відповідно до вимог ст. 130 Конституції України.
Ø оптимізація системи органів судової влади шляхом створення автономних кадрового і дисциплінарного органів, члени яких призначаються Вищою радою правосуддя на конкурсних засадах (з можливістю залучення до конкурсів міжнародних експертів), для приведення повноважень Вищої ради правосуддя у відповідність до статті 131 Конституції України;	Виступаємо категорично проти можливості залучення до конкурсів міжнародних експертів, оскільки вважаємо, що є усі ознаки на посягання суверенітету нашої держави. При формуванні органів однієї із складових державної влади беруть участь іноземні громадяни. Це є неприпустимим.	оптимізацію системи органів судової влади шляхом створення автономних кадрового і дисциплінарного органів, члени яких призначаються Вищою радою правосуддя на конкурсних засадах для приведення повноважень Вищої ради правосуддя у відповідність до статті 131 Конституції України
Ø у перспективі підпорядкування Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Вищій раді правосуддя як орган з добору кадрів та кар'єри суддів;		
Ø передбачити врегулювання питань правонаступництва і забезпечення безперервності здійснення кадровим та дисциплінарним органами їх функцій у перехідний період;		
Ø запровадження механізму постійного та поетапного оновлення складу органів судової влади;	В контексті розділу пропонуємо уточнити, що це органи врядування та самоврядування судової влади.	

	Зі змісту запропонованого формулювання вбачається, що запроваджується механізм постійного та поетапного оновлення складу судів. Хоча судді призначаються безстроково і це гарантії їх незмінності та, у зв'язку з цим, незалежності.	
Ø запровадження законодавчого механізму збереження кадрового потенціалу апаратів та служб інспекторів ВРП та ВККСУ;	З пункту не зрозуміло, що саме	
Ø посилення інтелектуального та організаційного лідерства ВРП та координації судового врядування шляхом вдосконалення нормативно-організаційної бази для «піраміди»/ системи судового врядування;		
Ø ефективну співпрацю всіх органів управління/самоврядування у встановленні цілей судової влади, стратегічному плануванні, процедури бюджетування, чітку підзвітність Державної судової адміністрації (або інших установ з відповідними функціями) та ефективну координацію діяльності щодо забезпечення належної інфраструктури та послуг для судів;		
Ø сприяння реальному та ефективному представництву судових органів у відносинах з іншими гілками влади, захищаючи незалежність суду, полегшуючи підзвітність судової влади та забезпечення механізму ефективної співпраці всіх суб'єктів управління судовою		

владою;		
Ø подальший розвиток законодавства, щодо належної реалізації ролі Вищої ради правосуддя як конституційного органу суддівського врядування, включно із наданням ВРП у межах її повноважень права законодавчої ініціативи вдосконаленням регулювання процедурних питань її діяльності;		Доповнити словами: «, а також з питань судоустрою і статусу суддів»
Ø встановити уніфіковані правила щодо уникнення конфлікту інтересів для членів органів суддівського врядування та членів громадських органів, які беруть участь процедурах відбору та оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді;		
Ø оприлюднення рішень кваліфікаційних та дисциплінарних органів з метою встановлення стандартів щодо змісту та обсягу розкриття інформації, отриманої чи створеної при здійсненні процедур конкурсів, оцінювання та дисциплінарного провадження з урахуванням європейських стандартів та кращих практик;		
Ø удосконалення статусу, порядку формування та організаційно-правових засад діяльності громадських органів, які беруть участь у процедурах	Незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. Вона є конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності	

відбору та оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді, з метою забезпечення належної взаємодії з кваліфікаційними органами, прозорості їх діяльності, обґрунтованості ухвалення їх рішень, відповідальності членів цих організацій та суб'єктів їх призначення;	суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. Незалежність суддів забезпечується насамперед особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади; забороною будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; забороною суддям належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду; суддівським самоврядуванням. Зниження рівня гарантій незалежності суддів опосередковано може призвести до обмеження можливостей реалізації права на судовий захист (рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України "Про статус суддів" (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004).	

	Із наведеного вище, окрему увагу необхідно приділити такій складовій незалежності суддів як заборона будь-якого впливу на суддів. Найбільш вірогідним варіантом впливу на суддю, є вплив через голову суду, який є основним комунікатором між судом та іншими суб'єктами права (в тому числі суб'єктами владних повноважень). Саме через голову суду може централізовано чинитись тиск на суд, а тому чим слабші повноваження голови суду, тим менш ймовірним є його тиск на суд і навпаки, чи сильніше та стабільніші повноваження, тим більш імовірним є тиск голови суду на суддів. Сила та слабкість повноважень голови суду в тому числі залежать від порядку його обрання (призначення) та підзвітності суддям. Зокрема, коли голову суду обирають судді, такий голова є залежним від суддів, а отже впливати на них для нього є проблематичним. Натомість у разі призначення голови суду органами суддівського врядування та самоврядування, такий голова суду є менш залежним від суддів, а тому, будучи головним комунікатором між судом і суб'єктами права, він може впливати на суддів. Разом з цим, відповідно до пункту 4.2.1. Стратегії передбачено з метою зміцнення судової незалежності та підзвітності запровадити порядок призначення голів судів на рівні ВРП або Ради суддів України із кола осіб рекомендованих зборами суддів відповідного суду.	

	Отже, запропоновано запровадити механізм, згідно якого голів судів буде призначати ВРП або Рада суддів України, наслідком чого є посилення ролі голови суду та збільшення ймовірності його впливу на суддів. Такий механізм призначення голів судів існував в України та був скасований саме з метою унеможливити впливу голів судів на суддів. Однак запропонована Стратегія пропонує реанімувати цей механізм, що, на нашу думку, посилить загрозу незалежності суддів. Історія розвитку правового регулювання статусу голови місцевого суду показує, що вітчизняне законодавство йде шляхом систематичного зменшення обсягу повноважень голови суду. І на сьогоднішній день аналіз нинішнього правового регулювання статусу голови суду показує, що функції, покладені на голову місцевого суду, практично ніяк не пов'язані з власне статусом судді. Так, відповідно до ст. 24 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» голова місцевого суду: 1) представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами; 2) визначає адміністративні повноваження заступника голови місцевого суду; 3) контролює ефективність діяльності апарату суду, погоджує призначення на посаду керівника апарату суду,	

	заступника керівника апарату суду, а також вносить подання про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства; 4) видає на підставі акта про призначення судді на посаду, переведення судді, звільнення судді з посади, а також у зв'язку з припиненням повноважень судді відповідний наказ; 5) повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про вакантні посади суддів у суді у триденний строк з дня їх утворення; 6) забезпечує виконання рішень зборів суддів місцевого суду; 7) організовує ведення в суді судової статистики та інформаційно-аналітичне забезпечення суддів з метою підвищення якості судочинства; 8) сприяє виконанню вимог щодо підвищення кваліфікації суддів місцевого суду; 9) вносить на розгляд зборів суду пропозиції щодо кількості та персонального складу слідчих суддів; 10) здійснює інші повноваження, визначені законом. Аналіз зазначених повноважень голови місцевого суду показує, що на сьогоднішній день дані функції взагалі може виконувати будь-яка особа, яка навіть не є професійним	

	суддею, але має професійні знання і навички в галузі фінансів та управління організаціями.	
Ø удосконалення порядку висунення кандидатів з числа суддів у члени Вищої ради правосуддя та Ради суддів України із можливістю застосування попереднього рейтингового електронного голосування;		підвищення ролі Ради суддів України в системі правосуддя щодо реалізації засад самоврядності, зокрема, наділення повноваженнями із надання висновків щодо проектів підзаконних нормативно-правових актів Вищої ради правосуддя та її органів;
Ø підвищення ролі Ради суддів України в системі правосуддя щодо реалізації засад самоврядності, зокрема, наділення повноваженнями із надання висновків щодо проектів підзаконних нормативно-правових актів Вищої ради правосуддя та її органів, призначення керівництва суду у випадку тривалого необрання голови суду або його заступника;	Обґрунтування див. у наступному пункті	підвищення ролі Ради суддів України в системі правосуддя щодо реалізації засад самоврядності, зокрема, наділення повноваженнями із надання висновків щодо проектів підзаконних нормативно-правових актів Вищої ради правосуддя та її органів;
	Призначення голови суду зовнішнім органом призводить до формування у свідомості суддів та інших осіб статусу голови суд як ставленика вищого керівництва. Такі призначення потенційно викличуть невдоволення суддівських колективів, сприймаються як зовнішній тиск та нав'язування «наглядача». Більше того, сторонні особи сприймають такого призначеного голову суду як керівника	Виключити.

	суддів, який має необмежений вплив на прийняття судових рішень. Крім того, запровадження інституту призначення голови суду зовнішнім органом суперечить суті природи цієї посади. Оскільки зміни законодавства про судоустрій з 2014 року запровадили підхід, який ґрунтується на тому, що фактично керівником юридичної особи – суду – є керівник апарату суду. В той час як голова суду має представницькі повноваження, користуючись повагою колег (як більш досвідчений та професійний спеціаліст), організовує обговорення судової практики, вироблення єдиних підходів до розгляду окремих категорій справ. Також, необхідно відмітити, що обрання голови суду зборами відповідного суду відображає реальному можливість суддівського самоврядування в межах власного суду, дозволяє суддям комфортно працювати, щоденно не побоюючись тиску.	
Ø закріплення на законодавчому рівні принципів стабільності та передбачуваності розміру винагороди, оплати праці і соціальних виплат членам і працівникам органів суддівського врядування, як складових їх незалежності, запровадження методики і законодавчих гарантій визначення їх розміру та умов отримання, які унеможливлять їх фактичне зменшення діями і рішеннями інших органів влади;	Підвищення ролі Ради суддів України в системі правосуддя щодо реалізації засад самоврядності, зокрема, наділення повноваженнями із надання висновків щодо проектів підзаконних нормативно-правових актів Вищої ради правосуддя та її органів, призначення керівництва суду у випадку тривалого необрання голови суду або його заступника, у процедурах імпічменту членів органів суддівського врядування та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності;	«суддівської винагороди» Крім того, обумовити тут також оплату праці працівників апарату суду

4.2.2 Організаційне забезпечення судів		
Ø запровадження єдиної системи управління продуктивністю та моніторингом роботи судів, засновану на оцінці завантаженості та результатів діяльності судів і суддів;	Надзвичайно важливим та на сьогоднішній день актуальним є питання організаційного забезпечення роботи судів. Мова йде про суттєве недофіансування системи, що призводить до погіршення відправлення правосуддя, відтоку професійних кадрів із судової системи. Створення електронного суду та ЄСІТС вимагає кардинального технічного переоснащення судів комп'ютерною технікою, серверами, системами відеоконференцзв'язку та фіксації судового процесу. З одного боку суди отримують високі технічні вимоги до ведення систем діловодства та фіксації судових процесів, а з іншого – наявна технічна база не дозволяє втілити ці оновлення в реальну дію. Це стосується швидкості інтернету, застарілі комп'ютери, тощо. Розподіл коштів на матеріальне забезпечення пропонується віддати у відання кожного окремого суду для ефективного використання коштів без створення бюрократичних процедур, коли суди змушені просити в органів суддівського самоврядування та держави в цілому необхідні кошти на відправлення правосуддя та виплату обов'язкової заробітної плати.	
Ø розробка комплексної системи управління продуктивністю;		

Ø регламентація організаційного механізму моніторингу для оцінки та контролю діяльності судів (без втручання у сферу управління правосуддям), таких як система внутрішнього аудиту та/або адміністративний нагляд за роботою судів;	Критерії завантаженості, відставання, види справ, ефективність роботи суду, прогресивні ініціативи судів тощо (зазначені в дужках цього положення) не можуть бути безумовними причинами для розподілу бюджетних ресурсів, включаючи капітальні вкладення, у судовій системі. Бюджетні ресурси повинні розподілятись між судами, виходячи з реальних потреб, адже суди є, в першу чергу, клієнтоорієнтованами, дбати про комфортність перебування відвідувачів у суді, які формують довіру до суду. Зазначені в цьому положенні критерії можуть бути допоміжними чинниками для виділення додаткових бюджетних асигнувань відповідному суду.	
- розробка та запровадження регламентів прозорого планування, гарантування бюджетного фінансування діяльності судової гілки влади та ефективного розподілу бюджетних ресурсів у судовій системі, включаючи капітальні вкладення, на основі об'єктивних чітко визначених критеріїв (завантаженість, відставання, види справ, ефективність роботи суду, прогресивні ініціативи судів тощо);	У разі розподілу бюджетних коштів на основі в тому числі прогресивних ініціатив, відставання, ефективності роботи суду, по суті запроваджується конкуренція між судами, де районні суди маленьких міст будуть в програші. Сам по собі запровадження конкуренції між судами є недопустимим, оскільки це органи судової влади, які здійснюють однакову функцію і надання пріоритету у фінансування одному суду над іншим негативно відображається на незалежності цих судів від органів виконавчої влади, які будуть здійснювати таке фінансування. Вказане протирічить Конституції України.	розробку та запровадження регламентів прозорого планування та розподілу бюджетних ресурсів у судовій системі, включаючи капітальні вкладення, на основі об'єктивних чітко визначених критеріїв (завантаженість, види справ, тощо);

Ø розробка та прийняття закон про публічну службу в системі правосуддя з метою врегулювання особливостей проходження публічної служби в судах та органах судової влади та усунення існуючих розбіжностей і суперечностей між законодавством з питань державної служби, трудовим законодавством, законодавством з питань судоустрою;		
Ø реорганізація державної судової адміністрації шляхом передачі функцій з кадрового забезпечення апаратів судів, а також передачі дисциплінарних повноважень державної судової адміністрації відповідно уповноваженим органам судової влади;		
Ø запровадження механізмів дієвої участі ВРП у здійсненні та контролі бюджетного процесу у судовій системі, зокрема, погодження бюджетних запитів щодо функціонування судів та органів і установ судової влади, встановлення чітких правил та принципів бюджетування судів, запобігання скороченню фінансових ресурсів судів (будь-які винятки з цієї норми повинні бути чітко перераховані та пов'язані з винятковими обставинами, суворо які впливають на фінансове становище всіх секторів країни);	Запровадження механізмів дієвої участі ВРП у формуванні, здійсненні та контролі бюджетного процесу у судовій системі, зокрема, подання обов’язкового бюджетного запиту судової влади, погодження бюджетних запитів щодо функціонування судів та органів і установ судової влади, встановлення чітких правил та принципів бюджетування судів, запобігання скороченню фінансових ресурсів судів (будь-які винятки з цієї норми повинні бути чітко перераховані та пов'язані з винятковими обставинами, суворо які впливають на фінансове становище всіх секторів країни)	Додати: щорічна публікації ВРП Білої книги правосуддя, в якій публікувати аналіз стану здійснення судочинства та забезпечення права кожного на справедливий суд;

Ø створення у складі ВРП служби аудиту та контролю за фінансово-господарською діяльністю у сфері забезпечення судів та органів судової влади;		
Ø дієвий механізм парламентського контролю за здійсненням бюджетного процесу у судовій системі;		
Ø забезпечити ефективну роботу Служби судової охорони, удосконаливши регулювання її діяльності;		
4.2.3 Взаємодія із суспільством		
Ø розширення обсягу щорічного звіту про стан незалежності суддів, який оприлюднює Вища рада правосуддя; звітність про стан справ та виклики щодо діяльності судів;[1]		Додати: - відновлення механізму добору суддів місцевих судів на регіональному рівні; - надання РСУ повноважень для звернення з поданням до ВРП про притягнення судді (голови суду) до дисциплінарної відповідальності;
Ø запровадження практики всебічного обговорення звітів з громадськими консультаціями та дискусіями; продовжити та удосконалити заходи з подальшого розвитку систематичного проактивного		

професійного спілкування з професійними об'єднаннями юристів, громадськістю та засобами масової інформації; розвитку комплексної системи комунікації;[2]		
Ø системний підхід та ефективні комунікативні рішення проти розповсюдження недостовірної інформації, спрямованої на дискредитацію суддів, в тому числі в соціальних мережах;		
Ø розробити та імплементувати спільну синхронізовану, узгоджену та ініціативну комунікаційну стратегію, активно надавати об'єктивну, зрозумілу інформацію;[3]		
Ø розробити та імплементувати механізм оцінки задоволеності користувачів судових послуг та використання інших соціологічних опитувань,[4] впровадження електронного механізму опитування;		
Ø розробити та імплементувати єдиний стандарт якості надання судових послуг з подальшими супровідними заходами: удосконаленням керівництва, тренінгами, моніторингом, тощо;		

Ø зміну мислення суддів до поняття «соціально відповідального» суду, приділення великої уваги конкретним потребам різних груп учасників судових процесів з метою покращення доступу до правосуддя та сприяння зміні сприйняття людьми суду, як лише санкціонуючого, «загрожуючого» органу влади на розуміння суду, як органу, який надає послуги з вирішення спорів та захисту прав людини;		
Ø розширити підтримку особливо вразливих груп учасників судочинства: жертв та свідків насильства в сім'ї, сексуального насильства та інших подібних груп;		
Ø запровадження спеціальних заходів інформаційно-психологічної підтримки учасників судових процесів, включаючи: · спеціальні психологічні тренінги для суддів та судового персоналу (управління конфліктами, психологія травм, стресостійкість); · надання зручної для користувачів інформації про судові процеси, права та обов'язки свідків (інформаційні листи, спеціальні додатки, доставка відповідної інформації разом із повістками, відеозаписами тощо) · створення волонтерської служби в судах	Інформація про судові процеси висвітлюється на сайтах кожного суду, доступ до яких вільний. Права та обов'язки свідків містяться у відповідних кодексах та роз'яснюються судом під час процесу. Вважаємо недоцільним розсилку додаткової інформації разом з процесуальними документами, яку можна отримати з сайту суду чи процесуального кодексу. Вказане призведе до додаткового бюджетного навантаження, яке доцільно було б направити на поточні та капітальні ремонти приміщень судів, що знаходяться в старих будівлях радянських часів.	Виключити.

(спеціально підготовленої для надання інформаційної підтримки жертвам злочину та свідкам)		
[1] Включаючи завантаженості, відставання, тривалості провадження, дисциплінарні провадження, огляд найважливіших гучних справ. [2] Створення центру зв'язку; сприяння проактивному спілкуванню у процесі відбору, кваліфікаційного оцінювання суддів, конкурсних процедур; тощо. [3] Що містить чіткі чітко сформульовані повідомлення, допомагає запобігти та амортизувати дезінформацію; систему заходів, направлених на посилення професійної комунікації у соціальних медіа шляхом розробки керівних принципів комунікації суддів, проведення відповідних тренінгів, створення групи комунікацій/консультацій. [4] Для вимірювання показників ефективності роботи судових установ таких, як результати роботи судів, планування роботи, встановлення стандартів послуг, поліпшення комунікації з врахування потреб клієнтів, очікувань сторін, думки громадськості, впровадити ефективні інструменти вимірювання цих очікуванню		
4.3.1 Початок кар’єри кандидата на посаду судді та кваліфікаційне оцінювання суддів		

Ø удосконалення процедури заміщення вакантних посад у місцевих судах кандидатами на посаду судді та суддями в окремих конкурсних процедурах;		Доповнити словами «із добору та переведення суддів відповідно»
Ø удосконалення процедури добору кандидатів на посаду судді місцевого суду шляхом запровадження ефективних методів відбору кандидатів, програм їх підготовки та методик оцінювання результатів підготовки кандидатів, передбачити можливість стажування кандидатів в судах;		
Ø удосконалення кваліфікаційних вимог до кандидатів на посаду суддів місцевих, апеляційних судів, вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду;	Вважаємо можливість зайняття посад в судах апеляційної та касаційної інстанції не суддями недоцільним. Досвід Верховного Суду про це красномовно свідчить. Пропонуємо внести зміни до діючого законодавства та передбачити можливість зайняття посад у судах вищих інстанцій виключно суддями і певним стажем роботи в суді першої інстанції. Дивним видається запровадження початкової підготовки в НШСУ суддів апеляційної та касаційної інстанції, які не мають суддівського досвіду. Як же вони тоді пройшли конкурс та можуть працювати суддям та надавати оцінку рішенням суддів першої інстанції? У разі започаткування нашої пропозиції, таке навчання не буде потрібне, що зекономить значну кількість бюджетного	удосконалення кваліфікаційних вимог до кандидатів на посаду суддів місцевих, апеляційних судів, вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду, шляхом надання можливості зайняття посад у судах вищих інстанцій виключно суддями і певним стажем роботи в суді першої інстанції.

	фінансування, оскільки на посадах вищих інстанцій будуть вже досвідчені та кваліфіковані судді.	
Ø запровадження початкової підготовки в Національній школі суддів України для суддів апеляційних, вищих спеціалізованих судів, які не мають суддівського досвіду;	Див. обґрунтуванн попереднього пункту	запровадження початкової підготовки в Національній школі суддів України для суддів апеляційних, вищих спеціалізованих судів, які не мають суддівського досвіду;
Ø розширення програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, підвищення кваліфікації суддів;		
Ø перегляд механізмів визначення щомісячного довічного грошового утримання судді з метою забезпечення права судді на відставку – прививши ці положення у відповідність до рішень Конституційного суду України;		
Ø доопрацювати методологію та порядок кваліфікаційного оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді);[1]		
Ø можливість перевірки практичних завдань в процедурах добору та конкурсних процедурах з використанням аутсорсингу та програмно-апаратних	Такий порядок може застосовуватися виключно щодо кандидатів у судді. У той же час, судді можуть оцінюватися лише суддями, що відповідає засадам незалежності	Виключити

комплексів;	судочинства (такий висновок було надано КРЄС (висновок 17 (2014). Вважаємо, що у такому випадку фактично відбуватиметься передача функцій відбору суддів на посади стороннім особам, що є неприпустимим	
Ø удосконалення використання механізмів та методик психологічного тестування та врахування їх результатів;		
Ø удосконалення моделі і процедури здійснення регулярного оцінювання суддів;		
Ø запровадження стандартів щодо змісту та обсягу розкриття інформації, отриманої чи створеної при здійсненні процедур кваліфікаційного оцінювання з урахуванням європейських стандартів та кращих практик;		
Ø закріплення на законодавчому рівні принципів стабільності і передбачуваності розміру суддівської винагороди і соціальних виплат суддям та працівникам апаратів судів, як складових їх незалежності, запровадити методики і законодавчі гарантії визначення їх розміру та умов отримання, які унеможливлять їх фактичне зменшення діями і рішеннями інших органів влади;		

Ø запровадження процедури призначення ректора та проректорів Національної школи суддів України за результатами відкритого конкурсу, який проводить ВККСУ та з укладанням з переможцями трудового контракту строком на 5 років;		
Ø включення посади ректора та проректорів Національної школи суддів України до визначеного законом переліку осіб, які підлягають заходам антикорупційного контролю;		
[1] З урахуванням рекомендацій висновку КРЄС №17 від 24.10.2014 року.		
4.3.2 Відповідальність суддів		
Ø послідовність підходів у дисциплінарній практиці, зокрема щодо призначення дисциплінарних стягнень за аналогічні правопорушення;		
Ø удосконалення норм щодо дисциплінарної відповідальності за умисне або внаслідок недбалості істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя;		

Ø запровадження більш чіткого визначення підстав дисциплінарної відповідальності за порушення правил суддівської етики; посилення вимог щодо дисциплінарної відповідальності судді й ухвалення чітких правил, стандартів і процедур розгляду скарг на неналежну поведінку суддів та прийняття рішень за результатами розгляду цих скарг;		
Ø запровадження регулярного моніторингу та оновлення Кодексу судової етики, забезпечення єдиної практики його застосування;		
Ø підвищення обізнаності суддів щодо правил і практик суддівської етики (публікація як прикладів належної практики, так і ситуацій, які сприймаються як можливі, що спричиняють конфлікт інтересів або порушують питання суддівської етики);		
Ø запровадження регуляторних та організаційних змін у процедурах розслідування дисциплінарних справ та притягнення до дисциплінарної відповідальності;[1]		

Ø відновлення інституту відповідальності суддів за постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови;	Відносно визнання неконституційним такого інституту є рішення Конституційного Суду України, в якому, зокрема, він зазначив, що встановлення кримінальної відповідальності за постановлення "завідомо неправосудного" судового рішення створює ризики та можливості для впливу на суддів внаслідок нечіткості та неоднозначності диспозиції статті 375 Кодексу. Конституційний Суд України вважає, що виходячи з гарантованого Конституцією України принципу незалежності суддів оспорювані положення Кодексу, якими визначено діяння, що є злочинами, суб'єктом яких є суддя, має бути сформульовано законодавцем так, щоб державний орган, будь-яка посадова особа були не в змозі використати їх як спосіб впливу на суддю та втручання у здійснення ним правосуддя. Конституційні приписи щодо незалежності суддів нівелюються внаслідок юридичної невизначеності статті 375 Кодексу.	Виключити.
Ø запровадження ефективного механізму моніторингу способу життя судді щодо його обов’язку підтвердити законність джерел походження майна;		
Ø встановлення вимоги щодо вирішення питання про відсторонення судді від адміністративної посади одночасно із вирішенням питання про відсторонення його від здійснення правосуддя;		

Ø удосконалення процедурних гарантій судді у дисциплінарному провадженні, включно із забезпеченням конфіденційності дисциплінарного розслідування, справедливого розгляду дисциплінарної справи, пропорційності застосування дисциплінарних стягнень та можливостей оскарження рішення дисциплінарного органу.		
[1] Включаючи більш ефективне використання інституту інспекторів для скорочення тривалості дисциплінарного провадження, більш ефективне управління великим навантаженням, забезпечення кращої якості та послідовної дисциплінарної практики.		

II. Окремі пропозиції до Стратегії сталого розвитку судової системи на 2021-2025 роки

1. Окремо наголошуємо, що основною причиною багатьох, вказаних у Стратегії проблем є кадровий голод в судовій системі, який негативно впливає на строки розгляду справ, доступ до суду (відсутність працюючих суддів у деяких регіонах), надвисокий рівень навантаження на суддів всіх інстанцій та якість розгляду справ. При цьому маємо незавершену на половину попередню судову реформу, наслідками якої є всі перелічені проблеми судової влади. Вважаємо доцільним наповнити кадрами існуючі вакансії в судах та потім аналізувати проблеми, що виникають при відправленні правосуддя. Переконані, що приблизно 80% цих проблем будуть усунуті без додаткового реформування та фінансування цих реформ.

2. Розвантаження суддів від скарг на дії чи бездіяльність прокурорів, що полягають, за думкою скаржників, у невнесенні відповідних відомостей про вчинення кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). Аналіз судової практики за 2015-2020 роки свідчить, що такі скарги є типовими та масовими. Для вирішення цього питання потрібно внести відповідні зміни до ст. 214 КПК України, та надати можливість органам досудового розслідування здійснювати додаткову перевірку обставин, викладених у заявах та повідомленнях, про вчинення злочину при сумнівах у тому, що там присутні ознаки злочину (Є пропозиції за цим питанням).

3. Потрібно повернутися до відповідальності суддів за винесення завідомо неправомірного рішення. Цей злочин буде мати місце лише тоді, коли в установленому законом порядку буде доказано та винесено обвинувальний акт про те, що суддя виніс таке рішення з прямим умислом, отримавши за це неправомірну вигоду. Санкції за таким злочином мають бути суворі

4. Введення автоматичної відповідальності суддів за винесення рішень, які прямо протирічать законодавству України. Так, аналіз судової практики за 2015-2020 роки свідчить про непоодинокі випадки застосування суддями ст. 75 КК України стосовно осіб, що вчинили корупційні правопорушення. Незважаючи на те, що диспозиція першої частини цієї статті прямо забороняє застосувати цю статтю у випадках засудження за корупційне кримінальне правопорушення. Якщо прокурор оскаржував застосування цієї статті, то вона скасовувалась, але не завжди. На оскарження такого рішення судді потребувало певного часу. Проте прийняття суддею рішення, яке прямо протирічить законодавству повинно бути автоматичною підставою для скасування такого рішення та порушення дисциплінарного провадження щодо судді.

5. Вдосконалення процедури виконання судових рішень.